

Hongerigen krijgen te eten

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra

Lezingen:

1^e schriftlezing: Exodus 16, 1-16

2^e schriftlezing: Romeinen 12, 9-21

3^e schriftlezing: Johannes 6, 30-58

Inleiding

Honger en hongersnood komen in de bijbel veel voor. Tegen de achtergrond van een kwetsbare voedselvoorziening wordt honger voor Israël een krachtig beeld voor een geestelijk tekort, waarbij de letterlijke honger, het concrete verlangen naar brood van de armen, nooit mag worden vergeten. Profetische stemmen zullen telkens weer het verband zoeken tussen lichamelijk en geestelijk tekort. In Jezus is de aandacht voor hen die letterlijk hongeren onlosmakelijk verbonden met aandacht voor God. Hoe is dat in onze wereld?

Thema: De hungerigen krijgen te eten

Gemeente van Christus,

genoeg te eten krijgen voor iedere dag, niet meer en niet minder en daar tevreden mee zijn, dat is leven vanuit vertrouwen, dat is leren zien op wat je hebt, niet op wat je tekort komt. In het grote boek van de uittocht uit Egypte, de Exodus, wordt ons verteld van de geboorte van een volk als partner van God, een slavenvolk dat gaandeweg leert dat niet mopperen maar vertrouwen hen dichterbij brengt bij het beloofde land. En laten we er niet op neerkijken. Wij allemaal kunnen ons herkennen in dat lerende volk onderweg.

Dacht u soms dat de Israëlieten geen redenen hadden om te mopperen. Mensen in de woestijn hebben vele redenen om ontevreden te zijn. Het grondwoord dat we hier telkens weer tegen komen in zowel de tekst van Exodus als de tekst van het Johannesevangelie is het woord, dat in het Nederlands misschien nog het best vertaald kan worden met 'mopperen'.¹ Dat doen ze dus, volop en zo manifesteert zich hun slavemoraal, mensen die leven bij de dag zonder te weten waar het goed voor is of waarnaartoe ze onderweg zijn. Maar God heeft iets anders met zijn mensen voor. Niet Mozes, maar God zelf voedt mensen. Dat is een vreemd idee. Dat is geloof. De hungerigen krijgen te eten. En dat gaat zoveel verder dan een biologische verklaring van het manna, mogelijk een bekend woestijnfenomeen: een afscheiding van schildluizen die zich voeden met het blad van de tamarisk. Er zijn nog wel andere verklaringen geopperd. 'Wat is dat?' roepen de Israëlieten uit bij het zien van het fijne witte spul, 'Man hu?'² in het Hebreeuws. Laat die verbazing ook ons maar bezig houden.

De Bijbel spreekt van brood dat uit de hemel regent en van de opdracht maat te houden bij het verzamelen, want meer dan een emmertje kan je in één dag niet op en je kunt het ook niet bewaren. Wel mag je een emmertje voor een ander meenemen. God geeft je wat je nodig hebt. Dat is een belofte en een opdracht beide. Wie wordt gevoed, die wordt zelf ook in staat gesteld anderen te voeden. Dat geldt voor lichamelijke honger. Dat geldt voor geestelijke honger. Met dit verschil dat de verzadiging die plaats vindt wanneer het hemelse brood dagelijks wordt gegeten, net als manna in telkens porties voor één dag, gevolgen heeft, niet voor één dag, maar voor het eeuwig leven. Zo ziet de evangelist Johannes dat en wat kan hij daarmee nu bedoelen? Het lijkt mij niet zo eenvoudig dat je kan zeggen: dat betekent dat je door in Jezus te geloven in de hemel komt. Dat kan ook wel waar zijn, maar ik denk toch dat het ook gaat om de relatie tussen je dagelijkse behoefte en dat wat je denkt nodig te hebben om aan je leven als geheel zin te geven. Wat wij werkelijk nodig hebben is niet zoveel als wij vaak denken. Uit angst tekort te komen hebben wij de neiging om op een dag veel meer naar ons toe te trekken dan datgene wat wij nodig hebben en waarvan wij kunnen genieten. Die ene omer, of in oudere vertalingen gomer, dat ene emmertje manna van één dag, die ene gevulde bedelnap,³ dat is ook genoeg. Zo kan het een eenvoudig antwoord zijn, in het geloof toegeëigend dat genoeg is als geestelijk voedsel om de levensweg van een dag te gaan.⁴ Niet antwoord op alle vragen zal ons in leven houden, maar het leren in geloof bij de dag te leven. Dit is Godsvertrouwen.

God voedt mensen. Het is waar. Zelfbewust is Jezus gaan staan in die traditie en hij heeft het volk gevoed. Vlak voor de passage die wij in het Johannesevangelie hebben gelezen, staat dat beroemde verhaal van de spijziging van de vijfduizend. Zoals God zijn volk in de woestijn niet liet verhongeren, zo geeft Jezus de mensen te eten. Vraag mij niet hoe dat kan. Ik neem eenvoudigweg aan dat de evangelist mij dit wil zeggen. Wat ik de evangelist direct daarop ook hoor zeggen is dat dit niet de vanzelfsprekende gang van zaken kan zijn. Als mensen Jezus dreigen te gaan zien als, een beetje oneerbiedig gezegd, een soort van instant-broodmachine, wijst Jezus hun platte sensatiezucht beslist af.⁵ Zij hebben de betekenis van het wonder gemist. Hij heeft ze te eten gegeven om ze

te laten voelen dat de aandacht van God voor hun leven begint in hun dagelijkse strijd om het bestaan.⁶ Daar grijpt de boodschap van Gods Koninkrijk hen aan, maar daar kan het niet bij blijven. Het gaat niet slechts om survival, het gaat om het leven in het scheppingslicht van God. De boodschap van Gods liefde voor mensen zal hen op een weg leiden die gaat door de woestijn naar het land van zijn belofte, maar dat is een weg van naastenliefde en een land waarin voor honger en dorst geen plaats meer is.

Door de wijze waarop Jezus mensen heeft gegeven wat ze nodig hadden wil hij hun iets tonen wat zoveel dieper gaat dan een lege maag die voor een paar uur in een volle maag verandert. Jezus gelooft dat er levensdoelen zijn die het louter vervullen van telkens weer nieuwe behoeften te boven gaan. Dat zijn bestemmingen van het leven waarvan hij beweert dat ze van Godswege zo zijn ingevuld. Eten is belangrijk, geen twijfel daarover. Maar het is belangrijk als basis, niet als doel. In voor ons vaak raadselachtige bijbeltaal spreekt Jezus daarom van eeuwig leven:

'U moet geen moeite doen voor voedsel dat vergaat, maar voor voedsel dat niet vergaat en eeuwig leven geeft.'⁷

Mag ik het zo zeggen: Het gaat over geestelijk voedsel dat een mens nodig heeft, waardoor wij het leren, zoals de Israëlieten in de woestijn om geestelijk verder te kijken dan onze neus lang is. Wij zijn in staat te ontsnappen aan onze eigen obsessie met ons eigen dagelijks brood en alle andere zorgen waar dat brood symbool voor staat. Wij kunnen tot het brengen van offers in staat worden gesteld. Wij mogen, ondanks alle ellende die wij in de wereld zien aan honger en armoede, blijven geloven in een God van liefde. Jezus zelf gaat ons voor op die weg. Zo wordt hij zelf voor zijn mensen tot brood, geestelijk voedsel, Gods brood uit de hemel: Een toegang voor ieder tot de eeuwige waarheid van Gods Koninkrijk.

God voedt mensen, maar ook dit is waar: mensen voeden God. In Numeri 28,2 staat als een van de tempelvoorschriften:

Laat de Israëlieten ervoor zorgen dat ze mij op de vastgestelde tijden mijn offers brengen, het voedsel dat mij wordt aangeboden als een geurige gave die mij behaagt.

Maar hoe doen zij dat? Hoe bestaat het dat sterfelijke mensen vergankelijk voedsel zouden kunnen voorzetten aan een eeuwig God? Het jodendom is een lange weg gegaan om te leren begrijpen dat het niet

zozeer brandoffers in een tempelcultus zijn waar God mee wordt gevoed, maar dat het de daden van liefde en barmhartigheid aan andere mensen verricht zijn, waarmee de realiteit van Gods inwerking onder de mensen wordt opgebouwd, ja wordt gevoed.⁸ Als wij een mens die honger heeft te eten geven, vermenigvuldigt zich een stukje van Gods liefde in de wereld. Niet dat God samenvalt met onze daden, gelukkig niet. Het is God die zijn kerk bouwt. Wij mogen helpen. Maar de zichtbaarheid van zijn Koninkrijk van vrede en gerechtigheid wordt er wel door vergroot.

Jezus Christus heeft ons dit voorgedaan. Hij is ons hierin voorgegaan door niet te zien op wat hijzelf tekort kwam, door zich niet te laten ontmoedigen door het gebrek aan respect en waardering die de religieuze leiders van zijn tijd hem niet wilden geven, maar door zichzelf eenvoudigweg beschikbaar te stellen als ware hij brood. Alleen zo kon Jezus God laten zien aan mensen in nood. Die mensen waren in nood, sommigen hebben werkelijk honger gehad, letterlijk een lege maag. Anderen hadden wel eten in hun buik, maar voelden zich desondanks leeg. Sommigen hadden huizen vol spullen en waren naar de maatstaven van die tijd rijk, maar misten een dieper doel. Ook voor hen is Jezus Christus beschikbaar geweest als het levende brood, ja als brood uit de hemel. Hij was niet alleen beschikbaar. Hij was nodig? Broodnodig!

Natuurlijk kom je dingen tekort. Ieder mens komt iets tekort. Het is onzin om tegen een mens die honger heeft te zeggen: Ga jij eerst maar eens in de bijbel lezen. Zo is het ook geen antwoord om tegen mensen die lijden vanwege de tekorten in hun leven, denk aan tekort aan liefde, tekort aan mooie dingen, tekort aan uitdaging of erkenning, te zeggen: Hou op met zeuren en doe maar net alsof je niets tekort komt. Tegelijkertijd waarschuwt Jezus ons, over de hoofden van hen die maar blijven mopperen heen,⁹ blijf niet steken in je eigen besef tekort te komen.

Zou hij dit ook aan ons willen zeggen, als wij het brood breken en de wijn schenken, niet omdat wij honger kunnen hebben of dorst in de lichamelijke zin, maar omdat wij honger hebben en dorst in de geestelijke zin van het woord? Ik denk van wel, maar laten we nooit vergeten de directe, de eenvoudige lichamelijke gevolgen van die geestelijke lichaam dat wordt gebouwd in een wereld waarin zovelen honger lijden. Het is Gods wil dat zij te eten krijgen. Daar kunnen ook wij iets aan doen. Laten we doen wat we kunnen en leven van wat God ons geeft. Amen.

Uitzending en zegen

Wanneer wij vanhier gaan, mogen wij de overtuiging hebben dat Gods zorgende nabijheid met ons gaat. Hij wil ons voeden, dag aan dag. Hij leert ons aan anderen

om ons heen te geven wat zij nodig hebben. Zo zijn wij naar Gods Koninkrijk op weg.

De Here zegene U en behoede U

De Here doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig

De Here verheffe zijn aangezicht over u en geven u vrede.

Noten

¹Exodus 16, 2, 7 en 8, zie ook 17,3 en Johannes 6, 41 en 43. Hebreeuws: 'lon', Grieks, zowel in LXX als in NT: 'gogudzoo' SV: 'murmureren' (OT en NT) NBG '51: morren (OT en NT). NBV: beklagen, geklaag (OT), protesteren, bezwaren maken (NT).

²Exodus 16,15

³Cf. de abstracte vertolking van 'de hongerigen voeden' door Tineke Smith: drie bedelnappen boven elkaar.

⁴Cf. de klassieke Gereformeerde uitleg door Kuijper, A., *Gomer voor den sabbath. Meditatiën over en voor den sabbath*, Amsterdam/Pretoria 1889, 208.

⁵Johannes 6,26. Zie ook de verzoeking in de woestijn in de synoptische evangeliën.

⁶Marsh, J., *The Gospel of Saint John*, Harmondsworth 1988 (=1968), 294.

⁷Johannes 6,27

⁸Als commentaar op Numeri 28,2 geeft de Trisker Maggid, een wijze uit de wereld van het chassidisme het antwoord: 'Dit betekent: Uw offergaven in naastenliefde vormen mijn voedsel dat u mij zult aanbieden.' Newman, L.J., *The Hasidic Anthology. Tales and Teachings of the Hasidim*, New York 1972 (=1963), 38. Zie ook: Newman, L.J., *The Talmudic Anthology. Tales and Teachings of the Rabbi's*, New York 1945, 55.

⁹Johannes 6, 41-43

Figuur 1: Mozaïek van brood en vissen in de Brood-vermenigvuldigingskerk, Tabgha, Israël